

Täysistunto

Torstai 23.2.2023 klo 16.00—20.24

13. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi virvoitusjuomaverosta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 280/2022 vp
Toimenpidealoite TPA 134, 148/2020 vp, 24/2021 vp, 112/2022 vp
Valiokunnan mietintö VaVM 43/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 13. asia. Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 43/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Valtiovarainvaliokunnan jaoston puheenjohtaja, edustaja Viitanen, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.59 **Pia Viitanen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä siis on kysymys virvoitusjuomaverosta annetun lain muuttamisesta, ja tämän lain tavoitteena on muuttaa virvoitusjuomaveroa nykyistä voimakkaammin terveysperusteiseen suuntaan ja ohjata siten kulutusta ja tuotantoa korkean sokeripitoisuuden juomista vähemmän sokeria sisältäviin juomiin. Lain tavoitteena on myös ylläpitää verotuottoja, eli verolla on edelleen myös fiskaalinen tavoite. Tässä esityksessä virvoitusjuomien valmistevero porrastettaisiin nykyisen kahden veroluokan sijaan kuuteen veroluokkaan, ja alimman veroluokan veroa kannettaisiin sokerittomista tuotteista kuten nykyisin, mutta veron määrä olisi tältä osin nykyistä alempi.

Puhemies! Asiantuntijakuulemisessa terveyttä edistävät järjestöt pitivät tärkeänä sitä, että veroa kehitetään terveysperusteisempaan suuntaan. Elintarviketeollisuutta edustavat järjestöt ja toimijat eivät kannattaneet muutoksia. Ehdotusten terveys- ja taloudellisiin vaikutuksiin nähtiin liittyvän epävarmuutta, sekä ehdotettujen tuoteryhmien nähtiin eriarvoistavan eri toimialan yrityksiä keskenään. Veroluokkien määrää kritisoivat sekä terveyttä edistävät järjestöt että elintarviketeollisuuden edustajat.

Kuultavista monet, mukaan lukien nämä terveyttä edistävät järjestöt, pitivät kuitenkin hyvänä, että esityksessä on esitetty mallia, jossa luontaista ja lisättyä sokeria kohdellaan verotuksellisesti samalla tavalla. Toisaalta myös moni taho vastusti tätä mallia, ja erityisesti ongelmaksi nostettiin asiakkaiden kaupassa itse mehukoneella puristamat mehut sekä sitten paikan päällä valmistetut smoothiet, joiden osalta veron määrän laskeminen voi olla käytännössä aika mahdotonta. Tässä sinällään tunnistettiin tuorepuristettujen mehujen marjojen hyödyt, mutta ne eivät poista niiden sisältämän sokerin tuomaa haittaa liialliselle energiansaannille ja hammasterveydelle.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

No, valiokunnan kanta: Valiokunta pitää tätä ehdotusta perusteltuna, ja se pitää sitä perusteltuna siksi, että tämä menee kuitenkin kohti terveysperusteisempaa veroa. Vero-ohjaus kohdistuisi nimenomaan sokerin saannin vähentämiseen, ei muihin terveystarkoituksiin, ja tähän nähden valiokunta pitää perusteltuna luontaisten ja lisättyjen sokerien kohtelemista samalla tavalla.

Valiokunta myös on harkinnut, onko näin moni veroluokka tarpeen. Hallituksen esityksessä on pyritty kuitenkin löytämään malli, joka kannustaa muokkaamaan sokeripitoisuutta, ja tähän nähden valiokunta katsoo, että esitetyt veroluokat ovat perusteltuja, mutta valiokunta kuitenkin katsoo, että veroporrastusten vaikuttavuutta tulee seurata.

Valiokunta toteaa, puhemies, että paikan päällä valmistettujen tuotteiden sokeripitoisuuden määrittämiseen liittyy hallinnollista hankaluutta, ja sokeripitoisuus pitää pystyä määrittämään entistä tarkemmin nyt, kun veroluokkien määrä kasvaa, eli veron perusteen tulisi olla selkeä. Ja tämän vuoksi valiokunta esittää, että tällaiset niin sanotut pakkaamattomat juomat, jotka on valmistettu välittömään myyntiin elintarvikkeen luovutuspaikassa, rajataan veron ulkopuolelle, ja me esitämme valiokuntana tätä muutosta tähän lakiin.

No, tämä laki on tarkoitettu tulemaan voimaan myöhemmin asetuksella sen jälkeen, kun komissiolta on saatu varmistus siihen, ettei veromalliin liity valtiontukioikeudellisia ongelmia. Meillä kuulemisessa toimiala on tuonut esille, että teollisuus ja kauppa sopivat 4–8 kuukautta aikaisemmin näistä tulevista valikoimajaksoista hinnoittelun suhteen, ja siksi valiokunta pitää tärkeänä, että asetuksella voimaantuloajankohtaa määritettäessä nämä pitkät valikoimajaksot otetaan huomioon.

Lopuksi valiokunta korostaa, että jatkossa veroa tulisi tarkastella laajemmin ottamalla huomioon myös muut terveystarkoitukset kuin sokeri, ja lisäksi tulisi arvioida mahdollisuutta laajempaan, myös muihin tuoteryhmiin kohdistuvaan terveysperusteiseen veroon. Tähän liittyen valiokunta esittää lausumaa, jonka nyt luen, eli ”eduskunta edellyttää, että hallitus jatkaa laajemman terveysperusteisen veron valmistelua, joka ottaisi laajemmin huomioon tuotteiden terveysvaikutukset.”

Puhemies! Näin ollen tällä lausumalla esitämme tätä lakia hyväksyttäväksi, mutta kuitenkin muutettuna tämän niin sanotun smoothie-poikkeuksen osalta.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Smoothie-poikkeus. — Edustaja Multala, edustaja Multala poissa. — Edustaja Mäkisalo-Ropponen.

19.04 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kiitos edustaja Viitaselle esittelystä. Pari sanaa siitä lausumasta, eli sen lausuman puolesta puhuisin tässä. Se oli hyvä lausuma, ja hienoa, että se tuli niin selkeästi esille, että terveysperusteista verotusta pitää miettiä.

Tälläkin kaudella täällä eduskunnassa on puhuttu paljon sosiaali- ja terveyspalveluista ja myös koko ajan kasvavista kustannuksista. Meidän pitäisi kyllä puhua enemmän myös kansanterveydestä. Sote-palvelut ovat vain pieni osa kansanterveyttä — toki tärkeä osa, mutta kansanterveyden ja myös sairastavuudesta johtuvien kustannusten kurissa pitämisen kannalta meidän täytyy miettiä koko yhteiskunnan toimintaa ja sitä, miten terveyttä ja hyvinvointia edistetään. Ennaltaehkäisy on kansanterveyden edistämisessä parempi ja halvempi vaihtoehto kuin sairauksien hoito, ja siksi pääpaino tulee siirtää elintapoihin ja niiden taustalla olevaan eriarvoisuuteen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

Hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoistuminen ja polarisoituminen aiheuttavat myös yhteiskunnan kulujen kasvamista monella tavalla. Koska ongelma on laaja ja monitehtijäinen, tarvitaan monenlaista yhteistyötä, jotta terveyseroihin voidaan puuttua. Tarvitaan siis terveys ja hyvinvointi kaikissa politiikoissa -ajattelua.

Sosiaali- ja koulutustyö ja veropolitiikka ovat tärkeitä osatekijöitä terveyden edistämisessä ja myös sosiaalisen eriarvoisuuden kaventamisessa. Yhteiskunnan kannattaa myös esimerkiksi verotuksen avulla ohjata kulutuskäyttäytymistä terveellisempään suuntaan. Päätöksenteon tueksi tarvitaan korkeatasoista tutkimustietoa, eli tavoitteena tulee olla tutkimusnäyttöön perustuva päätöksenteko.

Suomalaisen aikuisväestön ruokavalio on viime vuosikymmeninä kehittynyt terveellisempään suuntaan, mutta suurimmat kompastuskivet ovat edelleen runsas suolan ja kovan rasvan saanti sekä suosituksia pienempi kasvisten kulutus. Kansantauti- ja riskitekijöistä selvemmin kasvussa on ylipaino, joka taas lisää monien kansansairauksien riskiä. Terveellisten elämäntapojen edistäminen lapsuus- ja nuoruusiästä lähtien on taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyysnäkökulmasta vaikuttavaa toimintaa.

Toivottavasti seuraava hallitus ottaa tavoitteekseen kansanterveyden edistämisen ja erityisesti terveyden ja hyvinvoinnin eriarvoistumisen kaventamisen, koska sitä kautta saadaan edistettyä monia muitakin tärkeitä tavoitteita yhteiskunnassa. Keinovalikoimassa pitää olla monenlaisia keinoja, sillä esimerkiksi tällä hetkellä monet suomalaiset ovat siinä tilanteessa, ettei heillä ole varaa ostaa terveellistä ruokaa.

Työkalupakkiin kannattaa ottaa myös elintarvikkeiden terveystieteellinen vero, sillä tutkimustenkin mukaan sillä on kansalaisten laaja tuki. Vuonna 2020 tehdyn selvityksen mukaan 53 prosenttia suomalaisista kannatti siirtymistä elintarvikkeiden terveystieteelliseen verotukseen. Samassa selvityksessä tuli esille, että yli 80 prosenttia kansalaisista kannattaa energijuomien myyntikieltoa alle 15-vuotiaalle.

Pari viikkoa sitten eduskunnan Kansalaisinfossa oli paneeli, jossa keskusteltiin tästä aiheesta eli terveystieteellisestä verotuksesta. Siellä oli lähes kaikkien eduskuntaryhmien edustajia, ja kaikki eduskuntaryhmät tukivat ajatusta terveystieteellisestä verotuksesta siinä paneelissa. Jos ja kun puolueiden tuki löytyy asialle, niin kyllä myöskin ne keinot toteutukseen löytyvät aivan varmasti. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Kiviranta.

19.08 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Oikeastaan vierastan aika lailla tämmöistä terveystieteellistä verotusta. Minusta tämmöiset asiat pitäisi hoitaa varhaiskasvatuksessa ja peruskoulussa, että ihmiset oppisivat käyttämään ravintoaineita oikealla tavalla. Ja olisihan se nyt aika kummallista, jos meillä kohta olisi sokeriveron lisäksi suolavero, rasvavero, ehkä lisäaineverokin ja ties mitä veroja. Tietysti verojaoston jäsenenä en ole mitenkään irtisanoutunut tästä yleisestä terveystieteellisestä verosta, jota tässä lausumassa tuodaan esille, mutta suoraan sanoen en pysty mieltämään, minkälainen tällainen yleinen terveystieteellinen vero voisi olla. Kun haastattelututkimuksissa kysytään, kannatanko yleistä terveystieteellistä veroa, niin tietysti jokainen sanoo, että totta kai kannatan. Mutta tosiaan nämä haastattelututkimukset usein voi jättää sinänsä omaan arvoonsa.

Sitten jos katson, mitä hallitusohjelmassa sovittiin, niin siellähän sovittiin, että hallitus korottaa virvoitusjuomaveroa painottaen korotuksen sokeripitoisiin juomiin. ”Tällä vah-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

vistetaan veron kansanterveydellistä ohjausvaikutusta. Hallitus selvittää, voisiko veron rakennetta muuttaa siten, että marja- ja hedelmämehut rajataan pois veron piiristä.”

Tässähän nyt mentiin sitten kahdesta kuuteen sokeriluokkaan, eli sokeriton plus yksi muuttui sokeriton plus viideksi verotasojen puolesta. Kyllähän minusta tällainen kuusi tasoa nyt on aika hämmästyttävä määrä, mutta tällainen laki nyt sitten hyväksytään täällä.

Paljon isompi kysymys on tämä marja- ja hedelmämehut, joita täällä on käsitelty useamman eduskunnan ajan. Valtiovarainministeri on ollut haluton selvittämään sitä asiaa. Ei ole saatu esimerkiksi EU-laajuista selvitystä siitä, miten tässä asiassa on muissa maissa tehty. Olisi toivottavaa, että sellainen joskus saataisiin.

Vielä tosiaan tämä muutos, joka tähän tehtiin, oli aika vähäinen sinänsä. Ihan paikallaan sinänsä tämä, että kahviloissa, ravintoloissa, smoothiebaareissa ja päivittäistavarakaupoissa luovutettavat virvoitusjuomat silloin, kun ne on valmistettu samassa paikassa välittömään myyntiin, ovat verotuksen ulkopuolella. Tämä nyt tietysti pitkälti on toteutunut jo tällä hetkellä tuon pienimuotoisen valmistustoiminnan rajan kautta.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitokset. — Ja edustaja Reijonen.

19.11 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies! Nyt kun käsittelemme tätä virvoitusjuomaveroa, niin ihan haluan nyt vielä varmistaa, että kun on näitä appelsiineja, mitä kaupoissa voi itse puristaa pulloihin — itsekin joillekin vanhuksille olen vienyt näitä mehuja, kun nämä ovat olleet näppäriä, kun appelsiinit ovat hankalia kuoria ja muuten — niin mitenkä tämä nyt niin kuin oikeasti menee? Onko se nyt sitten niin, että näille ei tullut veroa, vai onko se sitten niin, että kun itse puristaa siellä kaupassa sen mehun ja vie kassalle, niin siihen tulee se vero, vai onko järkevämpi nyt ostaa ne appelsiinit kotiin ja siellä vasta puristaa mehuksi? Jotenkin tämä on hankalaa nyt ymmärtää — vielä ihan haluaisin ymmärtää, mitenkä tämä nyt menee, että kannattaako sitä mehua enää kaupassa puristaa vai muutuuko sen mehun hinta sitten, kun minä vien appelsiinit kotiin ja siellä puristan vasta mehuksi. Miten tämä kannattaa nyt sitten jatkossa tehdä? Aika selkeähän tämän pitäisi olla.

Tosiaan mitä tulee noihin kasviksiin ja muihin tällaisiin, niin kyllähän pitäisi veroja oikeastaan alentaa, ruoan verotusta pitäisi yleensä alentaa ja tällaisien terveellisten ruokien varsinkin. Mutta tämä nyt vähän ihmetyttää, että onko tämä nyt selkeä asia ja miten tämä tulee menemään. Tällaisista kysyisin, jos asiantuntijat voisivat sieltä kertoa. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: No niin, miten puristetaan verot appelsiineista? — Valiokunnan vastaava, edustaja Viitanen.

19.13 Pia Viitanen sd: Arvoisa puhemies! Kyllä meidän jaosto ja valiokunta ovat siinä mielessä tehneet mielestäni hyvää ja tärkeää työtä, että tämä nimenomainen outo asia nyt korjataan. Eli tällä hetkellä nämä ovat veron piirissä, mutta nyt ne sitten poistuvat kokonaan tämän meidän smoothie-poikkeuksemme kautta — se on meidän oma työnimi. Oikeastihan kysymys ei ole pelkästään smoothie-poikkeuksesta, vaan ihan siitä tervejärkisestä ajatuksesta, että mikäli olet kaupassa ja vaikkapa sitten puristat sen mehun, niin sen sitten tietenkin täytyy olla verovapaa. Ja sama on esimerkiksi näissä smoothieissa — tähän asti, jos olet mennyt kotiin ja puristellut siellä, ei ole ongelmaa, kun ostat hedelmät hedelmänä, mutta sitten jos ostat ne hedelmät sillä lailla, että joku muu puristaa ne siellä kahvi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

lassa, niin sitten se vero olisi mennyt. Me teimme nyt tämän poikkeuksen, eli tämä selkeyttää tilannetta, ja tämä on viisas ratkaisu. Me tehtiin itse asiassa kovasti työtä kyllä valio-kunnassa, että saimme tämän pienen mutta tärkeän poikkeuksen aikaan. Siinä aika monta kierrosta kävimme, ja näin sitten tämän ratkaisun löysimme.

Mutta, puhemies, kaiken kaikkiaan itse kyllä pidän edustaja Mäkisalo-Ropposen tavoin hyvin tärkeänä sitä, että voisimme kuitenkin mennä kohti terveysperusteisempaa veroa. Varmasti on niin — aivan varmasti on niin — kuin täällä edustaja Kiviranta kuvasi, että nämä ovat vaikeita asioita. Missään nimessä ei ole helppoa tulla kehittämään terveysperusteista veroa, sen kyllä varmasti uskallan väittää. Mutta toisaalta uskon myös siihen, että mikäli tavoitteita ei aseteta ja pyritä niitä kohti, niin sitten ei ainakaan koskaan mitään tapahdu.

Kaiken kaikkiaan haluan myös itse alleviivata sitä, mitä edustaja Kiviranta tuossa puhui näistä kotimaisista hedelmä- ja marjamehuista ja niiden kohtelusta ja siitä, että ne pitäisi — niin kuin meidän tahtomme on ollut jo vuosia — rajata veron ulkopuolelle. Olen vähän harmissani myös siitä, että vielä tähän ei ole ratkaisua löytynyt eri syistä. Mutta toden totta edelleen muistutan, että tästä asiasta on olemassa eduskunnalta lausuma ja kannanotto, missä nimenomaan edellytämme, että tähän suuntaan mentäisiin.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja nyt on yleiskeskustelu... — Ei, kun ei olekaan. Siellä on edustaja Reijonen vielä.

19.15 Minna Reijonen ps: Kiitoksia edustaja Viitaselle selkeästä vastauksesta. Elikkä nyt käytännössä voi olettaa, että tämä virvoitusjuomavero ei koske niitä mehuja sillä tavalla, että ainakaan hinnat nousevat, vaan päinvastoin voi jopa olettaa, että hinta laskee. — Kiitoksia.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 280/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.